

Zvládání problémového chování žáků

Míša Širůčková

Institut dětí mládeže a rodiny, Fakulta sociálních studií MU

Alfred Adler (1870-1937)

- Rakouský lékař a psycholog
- Do roku 1910 spolupracovník Freuda
- Jeho životní téma: sociální nespravedlnost a chudoba
- Vybudoval dětské poradny

Rudolf Dreikurs (1897 – 1972)

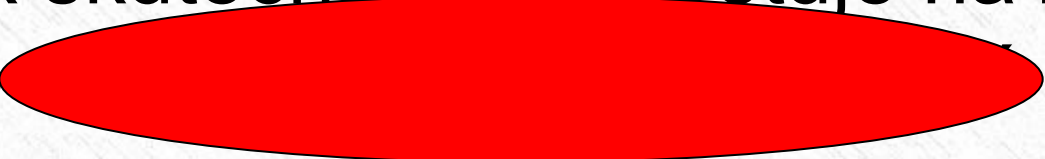
Rudolf Dreikurs © Klett-Cotta

- psychiatr a pedagog narozený ve Vídni
- spolupracovník a pokračovatel Adlera
- v Chicagu založil institut A. Adlera
- motivace chování dětí
- rozvoj kooperativního chování bez odměn a trestů
- *„Děti potřebují dodávat odvahu, jako květiny potřebují vláhu“*

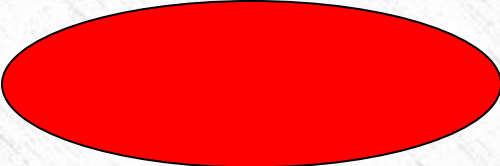
Uplatnění individuální psychologie

- Linda Albert – Kooperativní výchova
- Donald Dinkmeyer – Step
- Loren Grey – Logické důsledky

Jak rozumíme světu?

- člověk skutečnost interpretuje na základě svého
- jednání člověka je založeno na vlastním způsobu interpretace objektivních okolností

Lidské směřování

-
- směřování od prožívané negativní situace k situaci pozitivní
 - od pocitu méněcennosti k dokonalosti
 - cíle ovlivňují představy, které si vytváří o svém postavení ve společnosti
 - cíle jsou základem motivace chování
 - člověk je ten, kdo rozhoduje
 - pozornost k přítomnosti a budoucnosti

Životní styl

- *”Životní styl jakožto jádro osobnosti tvoří a vykazuje jednotu, individualitu, celek a stabilitu psychických funkcí jedince”*
- vyjadřuje principy
- základní přesvědčení, předpoklady, hodnoty a očekávání, které si jedinec vytváří o sobě, druhých a životě
- schéma, podle kterého se jedinec orientuje a jedná
- vyvíjí na základě raných sociálních interakcí a na základě subjektivního hodnocení a rozhodování se
- v dospělosti životní styl zůstává relativně stabilní

Co naplňujeme?

 ze které následovně vychází cíl

- je základním procesem k naplnění lidského potenciálu
- potenciál citu sounáležitosti je vlastní každému člověku, **je však nutné ho rozvíjet**
- **schopný, spojený, spolupodílející se**

”Proto učitelé, rodiče a psychoterapeuti musí každému pomoci k tomu, aby si uvědomil, že má ”své místo”, že ”někam patří”, a to svou existencí a ne tím, že si musí své místo zasloužit nebo se musí snažit, aby někam patřil.”

Životní úkoly

- **Povolání**
 - jakýkoliv druh aktivity, kterou jedinec vykonává pravidelně a se smyslem pro povinnost a odpovědnost
 - studium, péče o domácnost, dobrovolná práce, atp.
- **Sociální vztahy**
 - přátelství - schopnost navázat a udržet uspokojivé přátelské vztahy;
 - širší rodinné vztahy – bezpodmínečné přijetí členů rodiny;
 - zapojení se do společnosti
- **Intimní vztahy**
 - potřeba vytvořit blízký intimní vztah - vyjádřením hlubokého lidského porozumění a blízkosti, odvahy sdílet vlastní nedokonalost a iracionalitu.
- **Generační vztahy.**
 - naplnění tohoto úkolu zahrnuje péči o mladší lidi a péči o lidi starší
- **Spiritualita**
 - existenciální aspekt bytí
 - potřeba přizpůsobit se problémům, které přesahují pouhou existenci na této planetě a nalézt smysl našeho života
- **Péče o sebe.**
 - oblasti jako jsou výživa, fyzická kondice, hranice, kontrola nad zneužíváním látek, bezpečí, spánek, relaxace, atd.
- **Sebehodnota**
 - každý se musí naučit nejen to, jak vycházet s druhými lidmi, s osobou opačného pohlaví a jak si udržet práci, je také nutné, aby se naučil vycházet sám se sebou

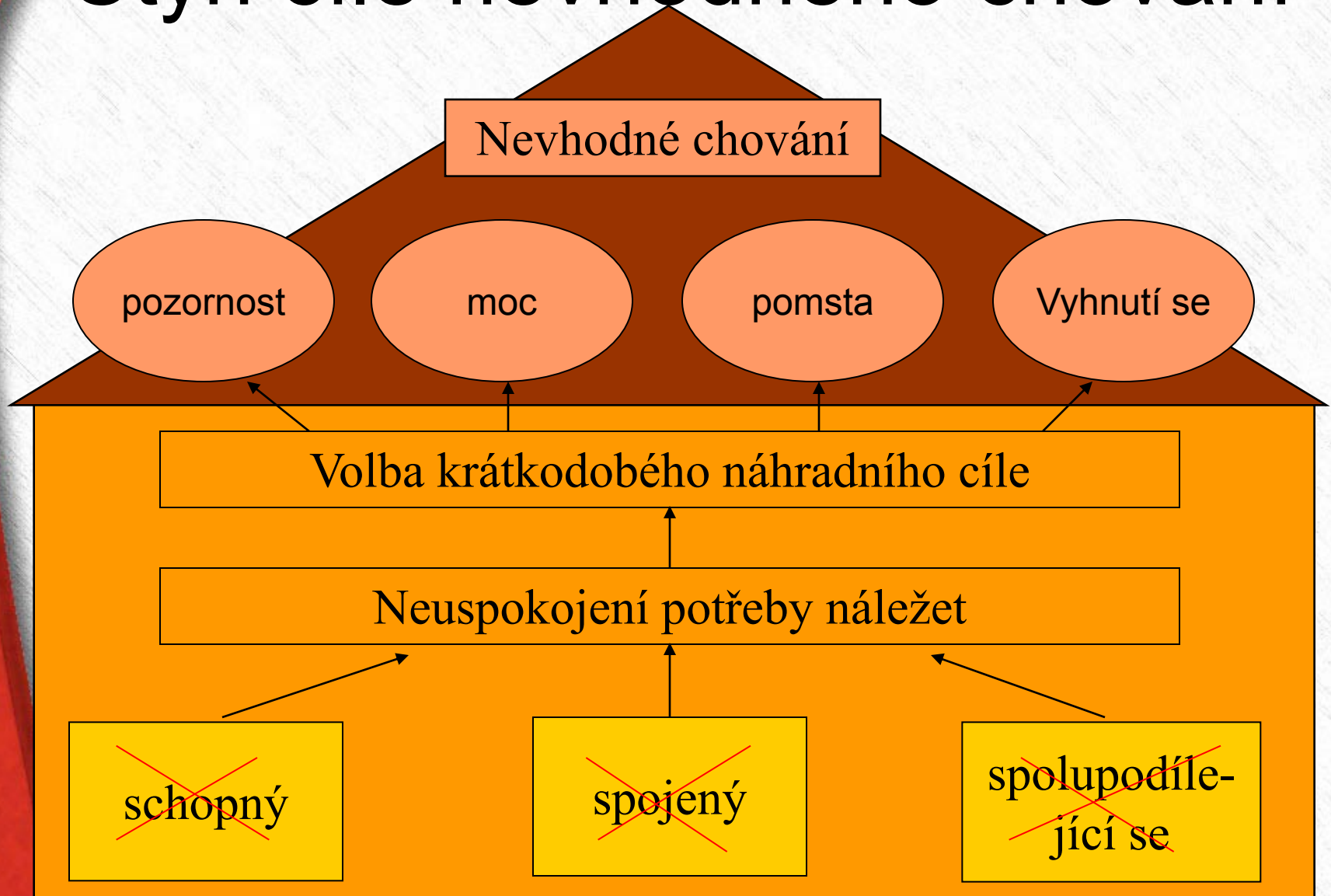
Čtyři cíle nevhodného chování

Míša Širůčková

Institut dětí mládeže a rodiny, Fakulta sociálních studií MU

Čtyři cíle nevhodného chování

Tři identifikační klíče

- Co prožívám? (emoce)

- Co bych nejraději udělal?

- Co udělá dítě po mém zásahu?

Formy nevhodného chování

- **Aktivně – konstruktivní forma chování**
 - kooperativní a konformní způsoby chování
 - musí být ve všem nejlepší a ve všem první
 - když nemohou být "hvězdami", cítí se ztraceni a poraženi
- **Aktivně – destruktivní forma chování**
 - dítě aktivně vstupuje do interakce s rodičem, učitelem, spolužáky atp. a jeho jednání jednoznačně působí újmu jeho okolí
- **Pasivně – konstruktivní forma chování**
 - neobsahuje žádnou viditelnou aktivitu v jednání žáků
 - manipuluje okolí, aby dělalo, to co si on přeje
- **Pasivně – destruktivní forma chování**
 - nezahrnuje žádnou zvnějšku patrnou aktivitu směrem k okolí
 - "nálepka" líný, čím dosahuje, že se na něj okolí koncentruje a pomáhá mu

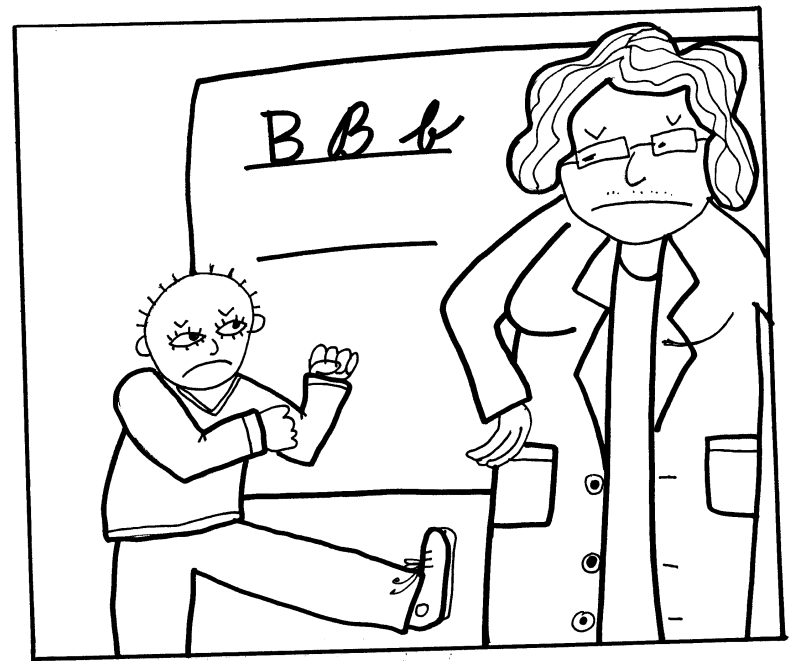
Potřeba upoutání pozornosti

- dítě předpokládá, že do rodiny, třídního kolektivu atd. bude patřit pouze tehdy, bude-li středem pozornosti nebo budou-li mu ostatní sloužit

Potřeba kontrolovat

- dítě předpokládá (vědomě i nevědomě), že své místo bude mít pouze tehdy, když získá kontrolu nad situací. Takové chování můžeme také vnímat jako obranu před hrozícím ponížením, ublížením nebo zraněním.

Potřeba pomstít se

- Když ostatní mají právo mě zraňovat, já mám právo jim to vrátet!

Potřeba vyhnutí se neúspěchu

- vyznačuje se neochotou dítěte zapojovat se do činnosti, což vychází z přesvědčení, že by úspěchu stejně nedosáhlo.
- dítě může mít pocit, že už prohrálo svůj boj o nalezení místa, a může se tak cítit nehodnotným a nekompetentním

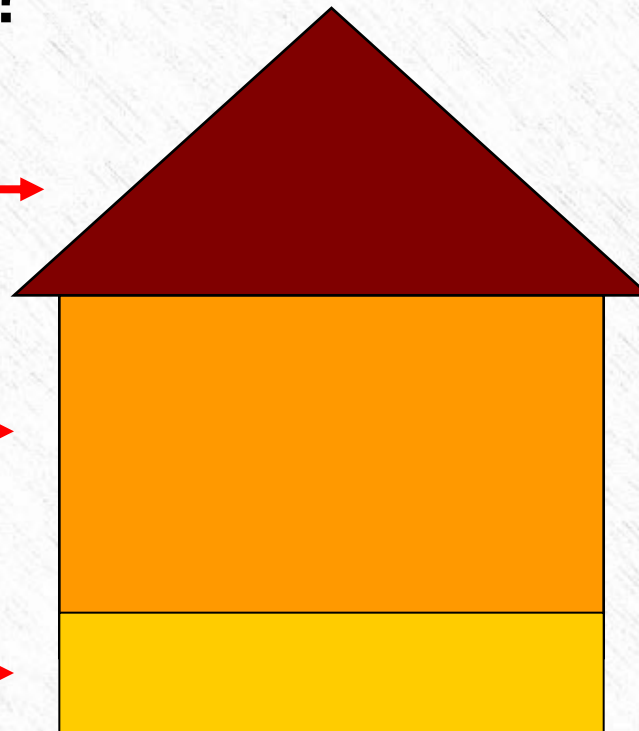

Jak můžeme zvládat nevhodné chování dětí?

- Intervence →

- Prevence →

- Podpora →

Jak vybudovat 3S třídu?

- *„Dodávání odvahy je proces, ve kterém se zaměřujeme na kvality, zdroje a silné stránky člověka, abychom posílili jeho sebevědomí, sebehodnotu a vědomí vlastní ceny a zároveň posílili vědomí jeho místa ve společnosti a pomohli uspokojit jeho potřebu náležit. Tento proces je založen na přesvědčení, že lidé mají přirozenou schopnost efektivně řešit životní situace. Dodávání odvahy odráží postoj přijetí.”*
(McKay, 1992)

Podporování a dodávání odvahy

- vytváření přesvědčení "*já mohu*", "*já dokážu*", "*já umím*";
- vyjadřování přesvědčení, že dělat chyby je v pořádku;
- budování sebejistoty;
- zdůraznění minulého úspěchu;
- zviditelňování a konkretizování pokroku

Vytváření a podporování atmosféry spolupráce a důvěry

- **Přijímat** druhé takové, jací jsou.
- **Věnovat pozornost** – každý je důležitý.
- **Přímo oceňovat** – jakoukoli snahu.
- **Potvrzovat** – pozitivní hodnocení druhých.
- **Projevovat cit** – dáváme najevo pozitivní emoce.

Otevřená komunikace a naslouchání

- Zapojte děti do vytváření a udržování studijního prostředí prostřednictvím školních i mimoškolních aktivit
- Pořádejte třídní a rodinná setkání (formální i neformální).
- Zapojte děti do rozhodování.
- Utvářejte kooperativní studijní skupiny.

Kodex chování

Proces tvorby třídních pravidel

Formulování třídních principů

- Navození atmosféry
 - *„Jak vypadá třída, kde se všem dobře daří?“*
 - *„Jak si představujete ideální třídu?“*
 - *„Vzpomeňte si na situaci, kdy jste se v nějaké skupině cítili dobře – jaké okolnosti k vašemu dobrému pocitu přispěly?“*
- Zobecňování
- Pojmenování
- Vyslovení souhlasu
 - *Je tu někdo, kdo s takto formulovanými principy nesouhlasí?*

Upevňování

- Prodiskutujte každý navržený princip se žáky. Zeptejte se jich na příklady chování každého z navržených principů.
- Namalujte každý princip (T, kruh, ...) „Jak vypadá? Jak vám zní? ...“
- Písničky, básničky, plakáty o principech kodexu.
- Panelová diskuse o positivech a negativech očekávaného chování
- Nechejte celou třídu hodnotit, jak jsou principy kodexu dodržovány. Potom si společně zadejte třídní cíl.
- Starší žáci navštíví nižší ročníky a učí tam principy kodexu chování
- Povídání o tom, kdy se jim nepodařilo se chovat podle principů kodexu a co by příště mohli dělat jinak.

Komunitní kruh

Podle Pavla Kopřivy

Různé typy práce v kruhu

- Přivítací kruh (ranní pozdravení/písnička v kruhu, co nás dnes čeká)
- Komunitní kruh (od slova komunita) se 4 pravidly – učitel má stejné postavení jako děti
- Diskusní kruh
- Výuka v kruhu

4 pravidla komunitního kruhu

- **Právo mluvit** (mluví jen ten, kdo má kamínek, ostatní naslouchají)
- **Právo zdržet se** (i kdyby dítě nepromluvilo třeba i celý rok, nelze ho k tomu ani vybídnout)
- **Pravidlo úcty** (nevysmíváme se, nekritizujeme, ani nezpochybňujeme, co kdo řekl)
- **Diskrétnost** (pokud mluvíme o tom, co se říkalo v komunitním kruhu, pak bez uvedení jmen: „jedna holka říkala, že...“, „jeden kluk od nás ze třídy říkal...“)

Obecné zásady

- promýšlet dopředu (zejména z hlediska možného pocitu ohrožení některého dítěte)
- při zavádění komunitního kruhu začínat s *pozitivními tématy*
- neřešit konkrétní konflikty, ale formulovat problém na obecné rovině
- brát v úvahu úroveň – srozumitelnost, jednoduchost
- otevřené otázky (nelze odpovídat ano/ne)
- nemluvit o konkrétních osobách
- aktuálnost, pestrost, ne stereotyp
- děti mohou přispívat vlastními nápady (návrhy dávat učitelce dopředu před KK)
- u menších dětí se stává, že jen opakují, co řeklo dítě před ním – nekomentovat!

Zaměřování se na chyby

Vysoké cíle

Konkurence

Negativní očekávání

Nekonkrétnost

Děkuji za pozornost